

CERCETĂRI ARHEOLOGICE ÎN AȘEZAREA PREFEUDALĂ DE LA LOZNA—DOROHOI

Cu ocazia cercetărilor de suprafață efectuate în 1963 de colectivul Muzeului de istorie a Moldovei din Iași au fost descoperite, la circa 3 km în partea de sud-est a comunei Lozna, r. Dorohoi, reg. Suceava, pe locul numit « La Ocoale », urmele unei întinse așezări din perioada prefeudală¹.

Cu puțin timp înainte de cercetarea de suprafață amintită, așezarea fusese parțial distrusă, secționându-se mai multe locuințe de tipul semibordeielor, de lucrările de săpare a unui șanț de protecție ce înconjură pădurea situată în partea de sud-est a comunei Lozna.

Avându-se în vedere importanța deosebită pe care o prezentau urmele de cultură materială descoperite, Institutul de istorie și arheologie al Academiei, Filiala Iași, a programat aici, în toamna aceluiași an, executarea unui sondaj arheologic².

Așezarea de la Lozna este situată în pantă, pe una din terasele din apropierea pârului Turbăriei, care străbate cunoscuta zonă de turbă cuprinsă între satele Dersca și Hăpăi. Ea se întinde pe o suprafață de aproximativ 2,5 ha, fiind limitată la nord-est de pădurea Loznei, iar la sud-vest de zona mlăștinoasă a turbăriei. Panta relativ lină, apropierea de apă și de pădure, ca și poziția terenului, în general ferită de vânturi, ofereau, desigur, condiții favorabile unei bune locuiri umane.

Deoarece în cea mai mare parte suprafața așezării a fost afectată de lucrări agricole, iar șanțul de protecție al pădurii indicase deja poziția unor complexe de locuire, s-a hotărât ca sondajul programat aici să fie executat mai întâi prin sistemul casetelor, iar în porțiunile de terasă neafectate de lucrările agricole prin trasarea unor secțiuni. Astfel, au fost deschise cinci casete, de dimensiuni diferite, în dreptul complexelor de locuire secționate de șanțul de protecție, precum și două secțiuni în partea de nord-est a terasei (fig. 1).

Din punct de vedere stratigrafic s-a constatat că, în partea de sud-est a terasei, stratul prefeudal se suprapune direct peste solul galben cu concrețiuni calcaroase,

¹ Cercetarea de suprafață a fost efectuată de prof. M. Petrescu-Dimbovița, N. Zaharia, D. Teodor și M. Dinu la sesizarea prof. M. Perju din localitate.

² La lucrările arheologice au participat Dan Teodor (responsabil), Ion Mîțrea și Viorica Enăchiuc.

iar în partea de nord-est a aceleiași terase, mai ales în zona împădurită, mai înaltă, stratul prefeudal este suprapus peste un strat subțire aparținând epocii neolitice (cultura Cucuteni, fază incertă)³. Stratul prefeudal variază ca grosime între 0,20 și 0,40 m, fiind parțial distrus în partea de sud-est de lucrările agricole, ca și de înclinarea pantei,

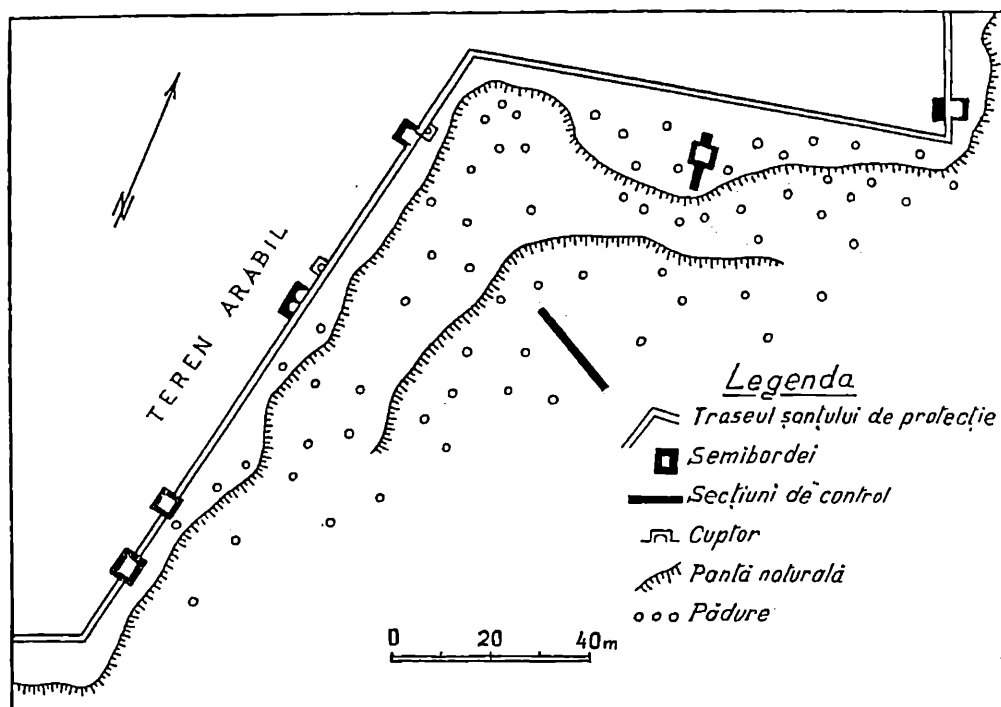

Fig. 1. — Planul general al săpăturilor de la Lozna-Dorohoi.

care a favorizat eroziunile, păstrându-se în schimb mai bine la nord-est, mai ales în porțiunile terasei neafectate de lucrările agricole sau, eventual, împădurite.

Cu prilejul sondajului executat s-a reușit să se dezvelească cinci locuințe de tipul semibordeiilor (patru secționare de șanțul de protecție menționat și una identificată într-una din secțiunile trasate în partea de nord-est), trei mici cuptoare și o groapă menajeră. Semibordeiele au fost în general orientate nord-sud și sînt de formă rectangulară, cu dimensiunile de aproximativ $3 \times 3,50$ m. Ele au colțurile ușor rotunjite, fiind parțial adîncite în solul galben, cu aproximativ 0,60 m față de nivelul inițial de călcare (fig. 2/1-4; fig. 3; fig. 4/1-6). Patru din semibordeiele descoperite aveau în colțul de est și al cincilea în colțul de vest cite o vatră simplă lutuită, de cele mai multe ori construită la nivelul podelei (care era bătătorită și nu lutuită), înconjurată cu pietre. Într-un singur caz (B4), vatra era puțin alveolată față de nivelul podelei, iar în altul (B3) puțin înălțată. În majoritatea locuințelor, relativ în apropierea vetrei, se afla cite o groapă, de obicei de formă neregulată sau ovală, cu dimensiunile aproximative de $1 \times 0,60$ m, care era, probabil, folosită drept loc pentru șezut. Într-un semibordei (B3), în colțul de sud, a fost desco-

³ Așezarea neolitică, propriu-zisă, se întinde la circa 200 m nord de așezarea prefeudală. În spre partea de nord-est a terasei de aici locuirea neolitică este sporadică.

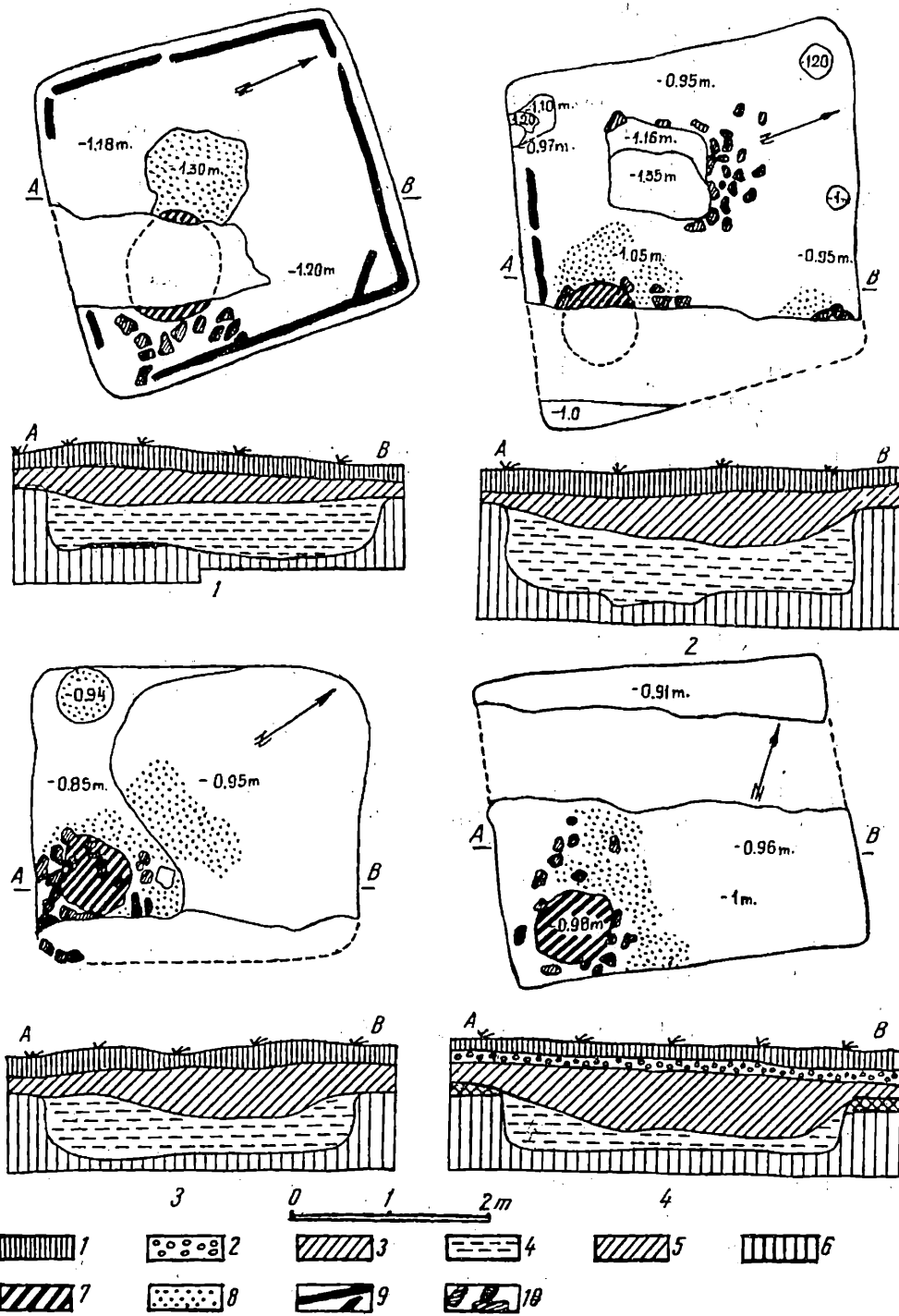

Fig. 2. — Planurile și profilele semibordeilor 1-3 și 5 din așezarea de la Lozna-Dorohoi. 1 — semibordeiul 1; 2 — semibordeiul 2; 3 — semibordeiul 3; 4 — semibordeiul 5.

perită și o groapă cilindrică, destinată special depozitării cenușei. În ceea ce privește sistemul de construcție al acestor locuințe, se pare că era destul de simplu, partea de deasupra fiind, probabil, construită din lemn, cu acoperișul sprijinit pe tălpi dispuse pe marginea gropii semibordeiului sau sprijinit pe stâlpi, după cum o dovedesc gropile de pari dispuse la colțuri sau urmele de stâlpi de lemn carbonizați, prăbușiți în interior (B2). Din datele obținute pînă în prezent nu putem încă preciza dacă aceste acoperișuri erau în una sau două pante. Totodată, absența fragmentelor de lipitură pare să indice și faptul că pereții nu au fost lutuiți. Tot în legătură cu sistemul de construcție al locuințelor trebuie să menționăm că pînă în prezent numai într-un singur caz (B1), pe podea, de-a lungul pereților, s-au descoperit resturi de bîrne carbonizate, groase de circa 12–15 cm. Bîrnele erau din stejar și formau, probabil, baze de susținere a pereților. Deoarece în interiorul locuinței nu s-au mai găsit și alte resturi de astfel de bîrne, este mai mult ca sigur că pereții nu erau în întregime căptușiți cu bîrne. Așadar, în cazul semibordeiului menționat, bîrnele dispuse de-a lungul pereților au avut numai rolul de a susține peretele natural pentru a nu se prăbuși. În general, la toate locuințele intrarea nu a putut fi determinată cu certitudine, dar, judecînd după poziția terenului, aflat în pantă, este posibil să se fi aflat pe latura din fața vetrei. Acest fapt pare să fie confirmat în oarecare măsură și de vatra situată în interiorul locuințelor, în funcție de orientarea pantei. Așa s-ar putea explica, eventual, prezența vetrei în colțul de vest, în semibordeiul B4, adică opusă pantei înclinate spre est, spre deosebire de celelalte locuințe care au vatra situată în colțul de est, opusă pantei înclinate spre sud-vest.

Așa cum s-a mai amintit, în afară de locuințe, relativ în apropierea lor, au fost descoperite și trei cuptoare de dimensiuni mici, distruse parțial de șanțul de protecție (fig. 1). În general, aceste cuptoare sînt de formă circulară în plan și de sac în secțiune, cu pereții ușor bolțiți către interior și cu diametrul variînd între 1 și 1,40 m. Vatra cuptoarelor, ca și pereții, era bine lutuită, grosimea ei variînd între 10 și 15 cm. Pe vetrele tuturor celor trei cuptoare a fost descoperită o mare cantitate de cenușă și resturi de cărbuni, proveniți de la lemne de esență moale. Construcția lor simplă, faptul că solul inițial din jurul pereților nu era prea puternic înroșit ne determină să presupunem că temperatura în asemenea cuptoare nu era prea mare. Lipsa unor amenajări speciale (grătar, jgheab de scurgere, canale pentru curenții de aer, fundul concav etc.) ne arată că ele au servit la coacerea pîinii, fapt confirmat, de altfel, și de prezența numeroaselor fragmente de tigăi de lut în interiorul locuințelor, unul din ele fiind descoperit chiar într-un cuptor (nr. 2). În afară de aceste cuptoare, mai amintim și descoperirea, în apropierea cuptorului 3, a unei gropi ovale în plan și în formă de pîlnie în secțiune, destinată, probabil, resturilor menajere.

În interiorul locuințelor au fost descoperite numeroase fragmente ceramice, precum și cîteva unelte și obiecte din metal, din os, din lut și din piatră.

În ceea ce privește ceramica, putem deosebi două specii: una lucrată cu mîna, întîlnită în proporție considerabilă, și alta lucrată la roata înceată, extrem de rară.

Prima specie ceramică este lucrată dintr-o pastă grosieră de culoare brună-gălbuie, amestecată cu cioburi pisate, foarte rar cu nisip sau pietricele. Cu cîteva excepții, arderea vaselor s-a făcut neuniform, iar multe din fragmente prezintă o ardere secundară. Din această specie ceramică au fost lucrate trei tipuri de vase: borcane, castroane și tigăi.

Borcanul este tipul de vas cel mai frecvent întîlnit în locuințele din această așezare și prezintă, după formă, două variante principale: prima variantă o constituie

borcanul cu corpul alungit, umerii aplatisați, buza puțin răsfrîntă în afară (mai rar dreaptă), avînd fundul îngust și îngroșat (fig. 5/1, 2; 6/2-3, 5-8); uneori fundul, ca și pereții, prezintă o evidentă tendință de subțiere. A doua variantă o formează borcanele mai scunde, cu umerii bine conturați, corpul bombat și cu buza mult arcuită în afară. Fundul, ca și pereții, prezintă și la această variantă, în cîteva

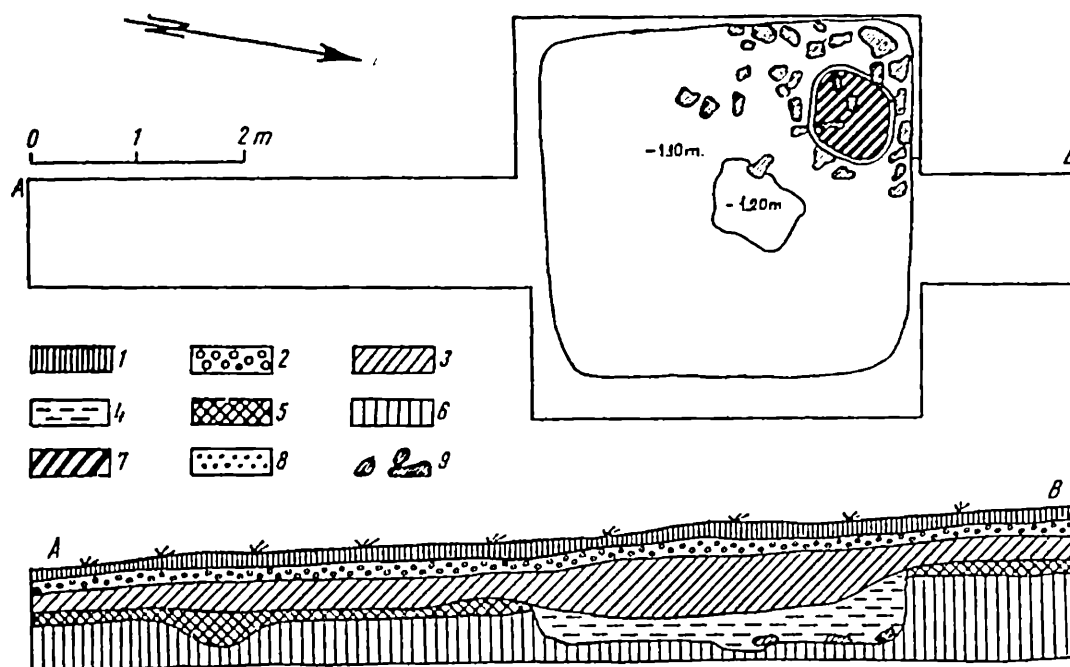

Fig. 3. — Planul și profilul semibordeiului 4 din așezarea de la Lozna-Dorohoi.

cazuri, o tendință de a se subția (fig. 5/3; 6/1-4). În genere, marginea borcanelor din aceste două variante este decorată cu alveole sau creștături făcute cu degetul, cu unghia sau cu ajutorul unui bețișor. Este interesant de remarcat că borcanele aparținînd acestei specii ceramice nu posedă nici un fel de ornament pe corp. De asemenea, trebuie de menționat și constatarea că tendința amintită de subțiere a pereților este mai ales proprie borcanelor care au buza ornamentată cu alveole sau creștături. Deși o proporție exactă nu se poate stabili încă, se observă totuși că fragmentele ceramice cele mai numeroase provin din a doua categorie.

După compoziția pasteii, tehnica de lucru și mai ales după forme, vasele-borcan, menționate mai sus, pot fi atribuite în general culturii slave, cunoscută relativ bine prin numeroasele descoperiri metodice efectuate pe teritoriul Moldovei⁴.

Din aceeași specie ceramică, cu observația că pasta nu mai prezintă urme de ardere secundară, au fost lucrate și castroanele. Și la acest tip de vas deosebim două forme principale: castronul semisferoidal, cu buza rotunjită și puțin trasă

⁴ Pentru principalele descoperiri slave vezi rapoartele de săpături de la Hlincea, în SCIV, IV, 1-2, 1953, p. 312 și urm.; SCIV, V, 1-2, 1954, p. 233 și urm.; Materiale, 3-4, 1955, p. 687 și urm.; Spinoasa, în SCIV, VI, V, 1959, p. 485 și urm.; Materiale, VI, 1959,

p. 531 și urm., Materiale, VIII, 1962, p. 35 și urm.; Suceava, în SCIV, V, 1-2, 1954, p. 299 și urm.; Materiale, VI, 1959, p. 689 și urm.; Materiale, VIII, 1962, p. 741 și urm.; și Dănești, în Materiale, VIII, 1962, p. 52 și urm.

către interior, fundul prezentînd, uneori, unul sau mai multe orificii (fig. 6/11), și castronul tronconic, cu pereții oblici, puțin evazați, buza rotunjită și fundul drept, (probabil) mult îngroșat (fig. 6/10). Adesea, marginea celor două tipuri de castroane a fost ornamentată cu alveole sau creștături. Se pare că acest tip de vas, avîndu-se

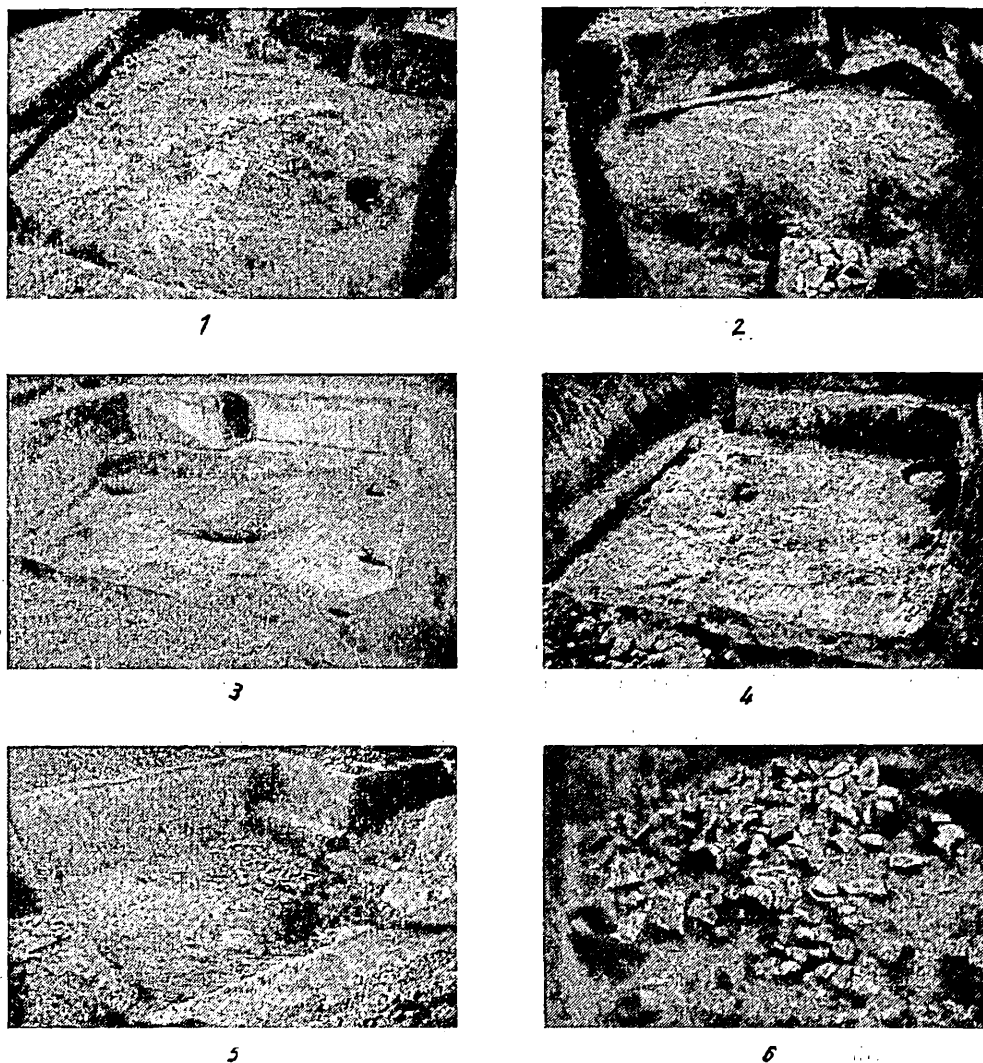

Fig. 4. — Semibordeiele 1 (2), 2 (3), 3 (4), 4 (5), 5 (1) și vatra semibordeiului 4 (6).

în vedere lipsa arderii secundare, nu a fost întrebuințat la fiert, fapt dovedit în câteva cazuri și de existența orificiilor amintite pe fundul castroanelor semisferoidale, care au servit, probabil, ca strecurători.

Un tip de vas frecvent întîlnit în locuințele așezării de la Lozna și lucrat din aceeași specie ceramică îl constituie tigăile (fig. 5/4; 6/9). Acestea sînt de formă circulară, cu diametrul variînd între 18 și 25 cm, avînd fundul mult îngroșat, foarte rar evazat, în marginile drepte, oblice sau trase către interior. Unele din marginile acestor tigăi sînt rotunjite la partea superioară, fiind ornamentate, uneori, cu alveole

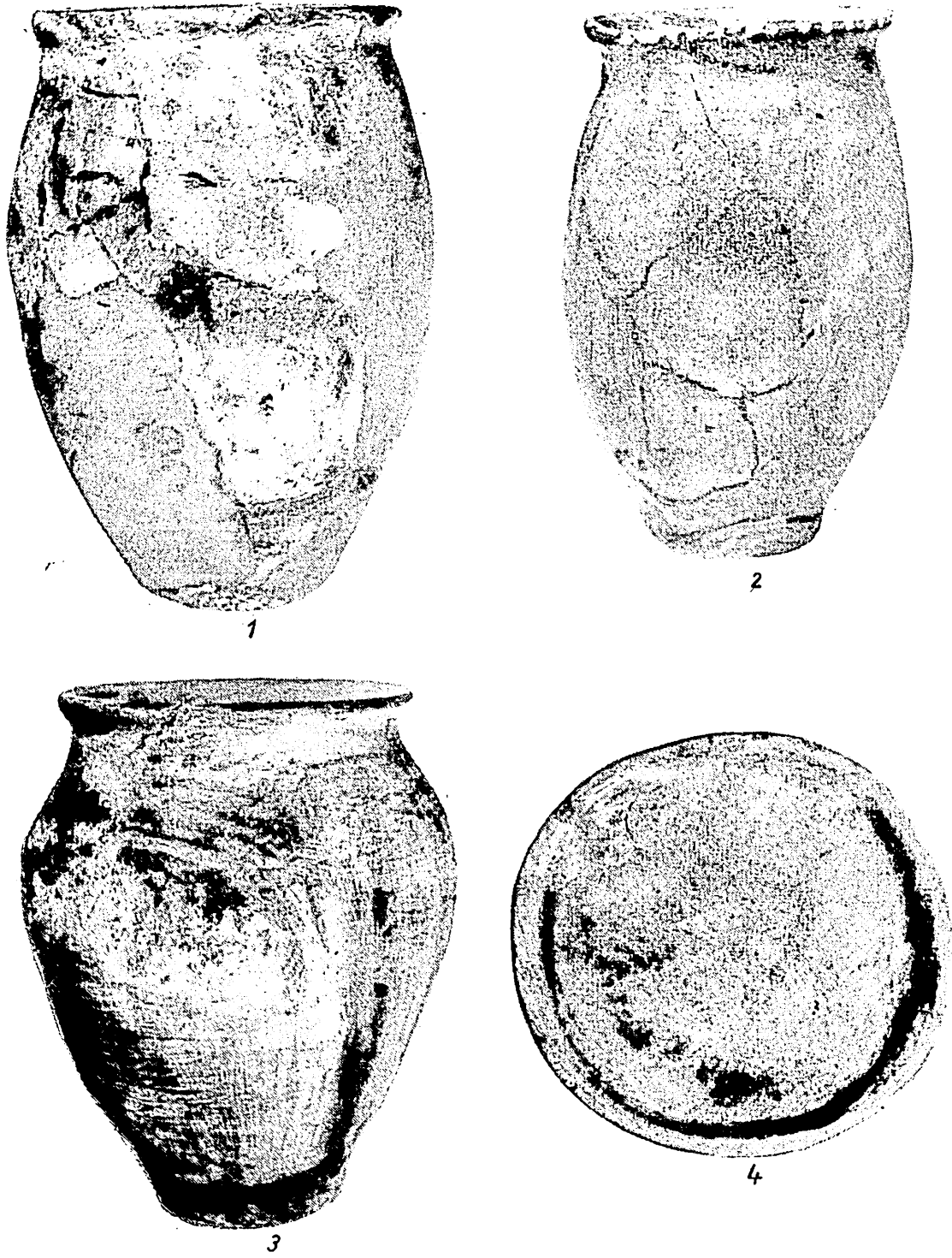

Fig. 5. — Vase descoperite în așezarea de la Lozna-Dorohoi.

sau cu creștături. Adesea, aceste tigăi prezintă pete de ardere secundară, provenit de la întrebuințarea lor pe vatră. În general, majoritatea acestor tigăi au servit la coacerea pâinii sau drept capace pentru unele borcane.

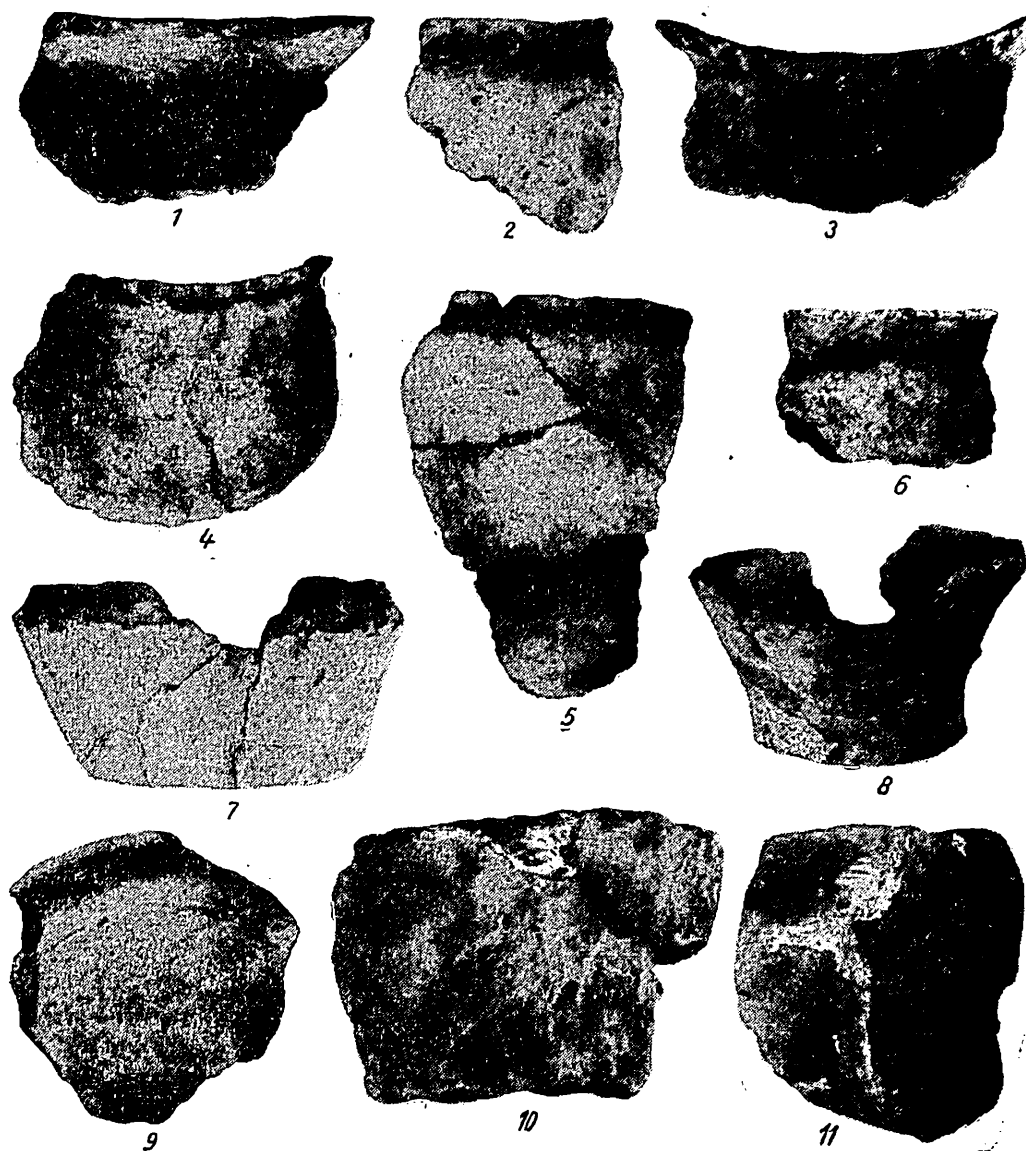

Fig. 6. — Fragmente ceramice descoperite în locuințele așezării prefeudale de la Lozna-Dorohoi.

A doua specie ceramică descoperită în locuințele din așezarea de la Lozna este reprezentată prin câteva fragmente de vase lucrate la o roată de mână dintr-o pastă mai mult sau mai puțin densă, amestecată cu cioburi pisate și cu pietriș sau nisip (fig. 7). Pasta are în general culoarea brună-portocalie, fiind arsă tot neuniform. Judecând după puținele fragmente ceramice care au fost descoperite, mai mult ca sigur că acestea provin din vase de tip borcan cu buza înălțată, arcuită și tăiată drept,

cu umerii proeminenți și corpul bombat. O caracteristică principală a acestei specii ceramice o constituie prezența decorului format din benzi de linii orizontale sau vălurite incizate, uneori alternând, dispuse pe aproape tot corpul vasului, începând de pe umăr pînă aproape de fund. Tehnica de lucru, formele, precum și ornamentația bogată a acestei specii ceramice o diferențiază net de aceea descrisă anterior și constituie elementele caracteristice pe baza cărora ea poate fi atribuită unei populații neslave, în speță autohtonă, după cum o dovedesc analogiile cu descoperirile recente din numeroasele puncte de pe teritoriul Moldovei⁵.

Alături de vasele menționate mai trebuie amintite și câteva fragmente provenite din marginile unor « vetre portative », lucrate cu mîna dintr-o pastă grosolană amestecată cu multă pleavă. După cum se știe, laturile acestor vetre de formă pătrată (întrebuințate pentru prăjitul cerealelor) nu depășeau un metru. Asemenea vetre portative sînt cunoscute în câteva din așezările prefeudale de pe teritoriul Moldovei, cum ar fi cele de la Spinoasa⁶, Suceava⁷ și Bîrlad⁸, datate însă într-o perioadă ceva mai tîrzie.

În afară de ceramică, așa cum am mai amintit, s-au descoperit și câteva obiecte și unelte din metal, din lut, din os și din piatră. Pe lîngă două cuțitașe drepte de fier, de dimensiuni mici, păstrate fragmentar (fig. 8/1–2), s-au mai descoperit și trei fusaiole din lut, păstrate în întregime, două de formă bitronconică (fig. 8/11–12) și una de formă cilindrică, lucrată dintr-un ciob, probabil, neolitic (fig. 8/10). De asemenea, s-au mai descoperit și cinci împungătoare de os (cîteva întregi, iar altele fragmentare), dintre care se remarcă unul cu mînerul găurit (fig. 8/4–8), precum și două pietre din gresie locală — una pentru ascuțit obiecte de metal și alta pentru ascuțit împungătoarele de os (fig. 8/14–15).

În sfîrșit, mai amintim și două obiecte, unul din metal și altul dintr-o marnă, despre a căror destinație nu putem decît cu probabilitate să facem precizuni. Primul obiect, păstrat aproape în întregime, este lucrat dintr-o foaie subțire de cupru, avînd o formă aproximativ ovoidală și prezentînd către margine patru orificii. Se pare că acest obiect reprezintă de fapt o aplică simplă, întrebuițată ca ornament pentru îmbrăcăminte (fig. 8/3). Al doilea obiect, păstrat doar fragmentar, este lucrat dintr-o marnă densă, de culoare cenușie, bine șlefuită (fig. 8/13). Din acest obiect, care inițial pare să fi avut o formă dreptunghiulară, nu s-a păstrat decît

Fig. 7. — Ceramică de factură autohtonă descoperită la Lozna-Dorohoi.

⁵ Majoritatea descoperirilor la care ne referim provin din cercetările de suprafață efectuate de-a lungul mai multor ani de Neculai și Emilia Zaharia. Ele au fost datate și încadrate cultural de prof. I. Nestor și M. Petrescu-Dimbovița. Dintre aceste descoperiri menționăm, în primul rînd, pe acelea de la Miroslava-Iași, Șorogari-Iași și Chiperești-Iași datate în secolele VIII–IX. Referitor la acestea, vezi și M. Petrescu-Dimbovița,

În legătură cu periodizarea culturii materiale din secolele VI–X pe teritoriul Moldovei (în manuscris).

⁶ Vezi, *Materiale*, VI, 1959, p. 535, fig. 4/8.

⁷ M. D. Matei, *Contribuții la cunoașterea ceramicii slave de la Suceava*, în SCIV, X, 2, 1959, p. 423; *Materiale*, VI, 1959, p. 691.

⁸ Vezi raportul de săpături efectuate de noi în anul 1961 (în ms.).

aproximativ o jumătate, care a fost perforată în două locuri. Una dintre aceste perforări are la un capăt diametrul mult mai mare decât la celălalt capăt, prezentându-se în formă de pîlnie. E posibil ca acest obiect să fi constituit,

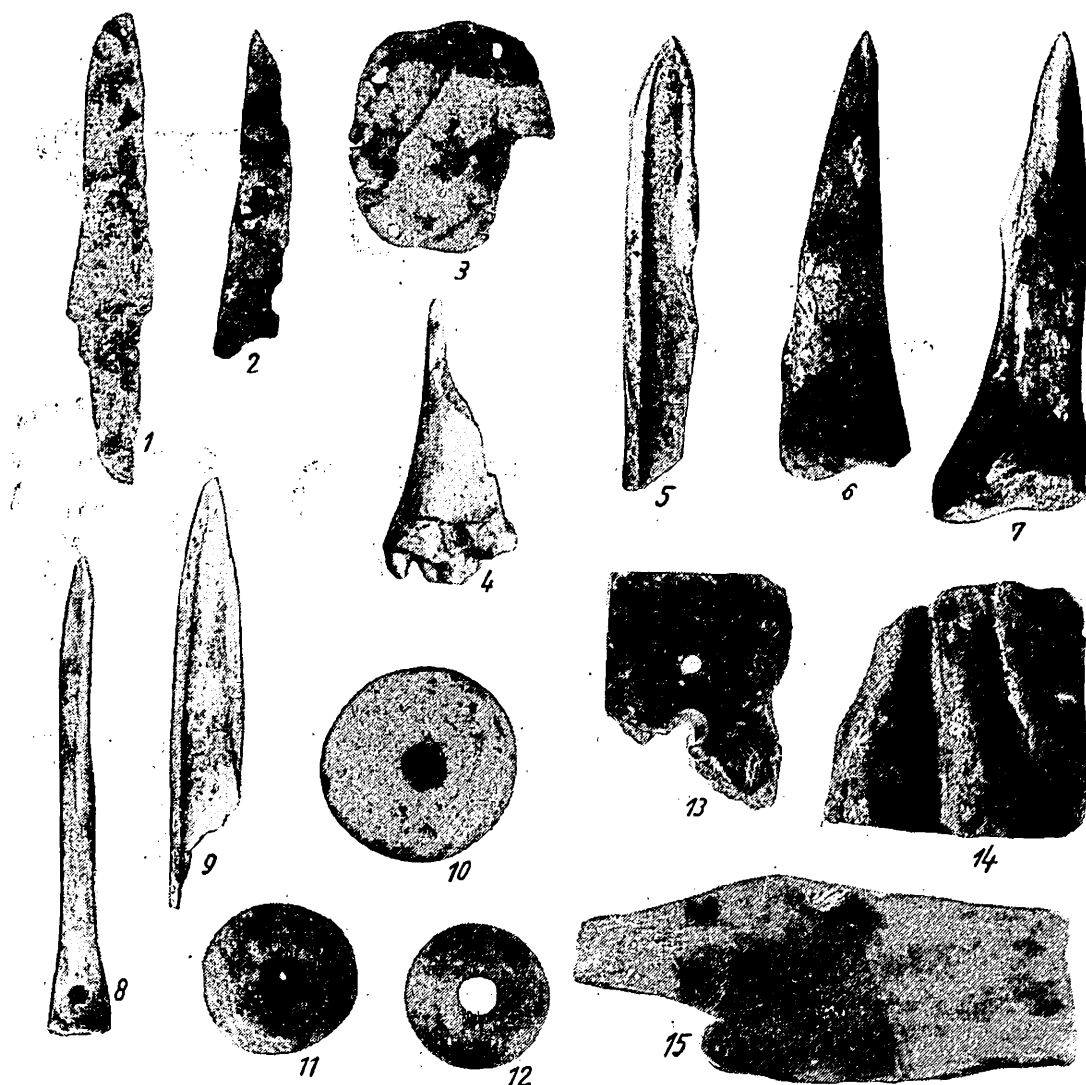

Fig. 8. — Obiecte descoperite în așezarea de la Lozna-Dorohoi.

avîndu-se în vedere prezența orificiilor amintite, o formă de turnat. Descoperirea lui în unul din cuptoarele menționate pare numai în parte să dovedească presupunerea noastră, deoarece acestea au fost fără îndoială folosite în special pentru copt pîine.

În afară de aceste două obiecte, care nu-și găsesc, deocamdată, analogii în descoperirile de pe teritoriul României, datînd din secolele VI—VIII, celelalte descoperiri de unelte și obiecte (cuțitașe, fusaiole, împungătoare, pietre de ascuțit) sînt cunoscute frecvent în așezările din perioada prefeudală de pe teritoriul țării noastre.

Încadrarea cronologică și culturală a resturilor de cultură materială descoperite în așezarea de la Lozna-Dorohoi poate fi făcută cu destul de multă certitudine pe baza descoperirilor similare de pe teritoriul Moldovei. În lipsa unui element mai precis de datare, doar prezența speciilor ceramice amintite aici facilitează o încadrare cronologică mai sigură. Astfel, ceramica lucrată cu mâna, în care predomină tipul de borcan cu corpul zvelt și umerii aplatisați, cu buza mai mult sau mai puțin răsfrîntă și adesea decorată cu alveole sau creștături, își găsește, în ceea ce privește tehnica de lucru și formele, unele analogii în Moldova, în ceramica așezării de la Șipot-Suceava, datată la sfîrșitul secolului al VI-lea și începutul secolului al VII-lea⁹, precum și în așezarea prefeudală din Cîmpia Dunării de la Ciurel-București¹⁰. De asemenea, tipul de borcan mai scund, cu umerii mai bine conturați, cu buza răsfrîntă, uneori decorată cu alveole și creștături își găsește asemănări foarte apropiate, atît ca tehnică de lucru, cît și ca formă, într-o anumită categorie ceramică descoperită la Dorobanțu-Iași¹¹ și Hlincea-Iași¹². Tipologic, așa cum s-a arătat, ceramica descoperită la Dorobanțu-Iași poate fi datată în a doua jumătate a secolului al VII-lea, ca și ceramica aparținînd fazei celei mai vechi a culturii slave descoperite la Hlincea-Iași¹³.

Faptul că în ceramica lucrată cu mâna descoperită în așezarea de la Lozna se observă o pronunțată tendință de subțiere a pereților și fundurilor, precum și un început de bombare a umerilor și de răsfrîngere a buzei dovedește că, deși unele din forme rămîn mai apropiate de ceramica descoperită la Șipot-Suceava, majoritatea ceramicii aparține, totuși, unei faze evolute. Această constatare este ilustrată, de altfel, și de apariția unor tipuri noi de vase, cum ar fi: castroanele, neîntîlnite pînă acum în așezările slave timpurii de tipul Șipot-Suceava, precum și de numărul sporit al tigăilor, care, după cum se știe, în așezările din Moldova sînt foarte rare la sfîrșitul secolului al VI-lea și în prima jumătate a secolului al VII-lea¹⁴.

Avîndu-se în vedere, pe de o parte, diferențierile existente între ceramica așezării de la Lozna și ceramica așezărilor aparținînd secolelor VI—VII, iar pe de altă parte apropierea cu ceramica aparținînd fazelor timpurii ale culturii Hlincea, resturile de cultură materială descoperite aici pot fi încadrate cronologic în a doua jumătate a secolului al VII-lea și, eventual, în primele decenii ale secolului al VIII-lea.

În legătură cu încadrarea cronologică și culturală a acestor descoperiri, o deosebită importanță o prezintă existența speciei ceramice lucrate la roata înceată și ornamentată cu benzi de linii orizontale și vălurite incizate, ca și prezența pietricelelor și a nisipului în compoziția unor fragmente aparținînd speciei ceramice lucrate cu mâna. După cum se știe, pentru ceramica slavă de pe teritoriul Moldovei este caracteristică pasta în compoziția căreia apar doar cioburile pisate. De asemenea, anumite forme de borcane, cum ar fi acelea cu umerii bine conturați, corpul bombat și buza înaltă, răsfrîntă în afară și, uneori, șanțuită, ca și existența ornamentului format din linii orizontale sau vălurite incizate, nu sînt proprii ceramicii slave din această vreme, cunoscută pe teritoriul Moldovei. În schimb, atît prezența pietricelelor și a

⁹ M. D. Matei, *op. cit.*, p. 409—417, fig. 3, 4 și 6.

¹⁰ *Materiale*, VI, 1959, p. 770, 771, fig. 12; *Materiale*, VII, 1961, p. 659—661, fig. 2 și 3; *Materiale*, VIII, 1962, p. 764, 776, fig. 3 și 4.

¹¹ *Materiale*, V, 1959, p. 490, fig. 5/3—4. De asemenea, pentru datarea ceramicii de la Dorobanțu, vezi și M. Comșa *Slavii de răsărit pe teritoriul R.P.R. și pătrunderea elementului romanic în Moldova pe baza datelor arheologice*, în SCIV, IX, 1, 1958, p. 77—78, precum și D. Teodor, *Cele mai vechi urme slave pe teritoriul Moldovei* (în

manuscris).

¹² SCIV, V, 1—2, 1954, p. 236—237; SCIV, VI, 3—4, 1955, p. 692.

¹³ Pentru datarea fazei mai vechi a culturii Hlincea, vezi M. Comșa, *op. cit.*, p. 77—78, idem, *Unele concluzii istorice pe baza ceramicii din secolele VI—XII*, în SCIV, VIII, 1—4, 1957, p. 272, precum și D. Teodor, *op. cit.*

¹⁴ În general, în ceramica slavă timpurie se cunosc foarte rar vase în formă de tîgaie.

nisipului în pastă, cât și formele de vase menționate își găsesc unele analogii în ceramica atribuită în ultima vreme populației autohtone. În acest sens, edificatoare sînt descoperirile de pe teritoriul Moldovei la Botoșana, r. Gura Humorului, reg. Suceava, datate în secolele V—VI și atribuite în exclusivitate autohtonilor¹⁵, descoperirile de la Tîrpești-Neamț¹⁶, Crucea lui Ferentz-Iași¹⁷, datate în secolul al VII-lea, ca și așezările de la Miroslava¹⁸, Chiperești¹⁹, Băiceni — Pașcani²⁰ etc. (prin care s-a reușit să se precizeze conceptul de cultură proto-dridu), datate însă într-o perioadă mai tîrzie (secolele VIII—X) și atribuite aceleiași populații²¹. O deosebită importanță prezintă în egală măsură analogiile cu unele categorii ceramice lucrate la roată descoperite în așezarea amintită de la Ciurel-București, așezare care, împreună cu multe altele din așa-numita arie culturală Ciurel-Ipotești-Cîndești, sînt puse pe seama unei populații autohtone venite în contact cu elementele slave în cursul secolului VII²².

Așadar, analiza atentă a materialelor arheologice descoperite în așezarea prefeudală de la Lozna-Dorohoi ne oferă posibilitatea de a face unele constatări interesante. Dintre acestea, e necesar să remarcăm că anumite tipuri de vase, cum ar fi castroanele, apar într-o perioadă relativ mai timpurie, adică în secolul al VII-lea²³. Tot din această vreme este documentată și prezența « vetrelor portative » cunoscute pînă acum numai în fazele tîrzii ale culturii Hlincea²⁴. De asemenea, așa cum s-a mai remarcat, o deosebită importanță o prezintă descoperirea, alături de ceramica slavă, a ceramicii atribuite autohtonilor, ceea ce reprezintă, desigur, una din dovezile concrete ale contactului cultural și, eventual, etnic existent între populația locală și slavi în perioada secolului al VII-lea.

Pe baza prezenței acestei ceramici autohtone se pot explica, fără îndoială, și influențele culturale manifestate în ceramica slavă descoperită în așezarea de la Lozna în ce privește apariția unei tehnici noi de lucru, precum și a unor forme ceramice noi, necunoscute slavilor în etapele anterioare.

Alături de celelalte descoperiri de acest fel de pe teritoriul Moldovei, săpăturile arheologice de la Lozna vin să confirme încă o dată, pe de o parte, continuitatea de viață a elementului autohton, iar pe de altă parte contactele culturale existente între acesta și elementele slave în vremea în care se desfășura îndelungatul și complexul proces al formării poporului român.

DAN GH. TEODOR ȘI ION MITREA

¹⁵ Pe baza săpăturilor efectuate în anii 1962—1963 în așezarea de la Botoșana, r. Gura Humorului, reg. Suceava, s-a putut surprinde pentru prima dată pe teritoriul Moldovei aspectul cultural din secolele V—VI aparținînd autohtonilor. Datările au fost făcute pe baza unor analogii cu descoperirile corespunzătoare de la Bratei (Transilvania) și de la Ciurel și Cîndești (Cimpia Dunării).

¹⁶ Așezarea a fost cercetată de S. Marinescu-Bilcu, care ne-a pus la dispoziție o parte din materialul descoperit, fapt pentru care îi mulțumim și pe această cale.

¹⁷ Așezarea a fost descoperită în 1958 de N. Zaharia. Pe baza materialului ceramic recoltat, așezarea a fost datată în secolele VII—VIII și atribuită autohtonilor.

¹⁸ Așezarea a fost descoperită de N. și Emilia Zaharia în 1959, fiind datată și încadrată cultural de prof. I. Nestor.

¹⁹ Așezarea de la Chiperești a fost descoperită de N. Zaharia în 1957. Pe baza ceramicii s-au putut deosebi

aici două faze distincte de locuire: Chiperești I (secolele VIII—IX) și Chiperești II (secolele IX—XI).

²⁰ Săpături de I. Ioniță de la Muzeul de istorie a Moldovei din Iași în 1963. Datarea descoperirilor de aici este însă mai tîrzie (secolele IX—X).

²¹ Atribuirea acestor descoperiri populației autohtone a fost făcută de către prof. I. Nestor și M. Petrescu-Dimbovița pe baza analogiilor cu descoperirile de la Bezid și Sălașuri (Transilvania).

²² I. Nestor, *Arheologia perioadei de trecere la feudalism pe teritoriul R.P.R.*, în *Studii*, XV, 6, 1962, p. 1 434—1 436.

²³ Pînă în prezent, în așezările slave timpurii, asemenea tipuri de vase nu sînt cunoscute. Ele nu fuseseră documentate pînă acum decît în așezările de tip Hlincea, datate în secolele VIII—X.

²⁴ Vezi notele 6—8, unde sînt menționate rpornte de săpături și articolele, care le datează în secolul al IX-lea.

RECHERCHES ARCHÉOLOGIQUES DANS L'ÉTABLISSEMENT PRÉ-FÉODAL
DE LOZNA – DOROHOI

RÉSUMÉ

A l'occasion de recherches de surface effectuées en 1963, on a découvert dans la partie sud-est de la commune de Lozna (distr. de Dorohoi, rég. de Suceava), au lieu dit « La ocoale », les traces d'un établissement pré-féodal. Étant donné l'importance particulière que présentaient ces vestiges de culture matérielle, l'Institut d'histoire et d'archéologie de l'Académie filiale de Jassy, a décidé qu'un sondage archéologique fût exécuté sur les lieux cette année même.

Ce sondage a réussi à mettre au jour 5 habitations du type des huttes à demi-enfoncées dans le sol, 3 fours à pain et 1 fosse ménagère.

Les huttes sont de forme rectangulaire, aux côtés de 3×3 , 50 m et creusée à 0,60 m environ au-dessous du niveau du sol. Elles sont pourvues d'un foyer entouré de pierres dans un des angles de la pièce. Le plancher est pilonné, sans enduit de terre glaise. Dans certaines huttes, on a relevé les traces des trous faits par les piliers qui soutenaient la toiture. On a découvert également, dans deux huttes, des restes carbonisés provenant soit des piliers, soit des poutres de base des parois. On n'a pu détecter l'entrée des huttes, mais on suppose qu'elle était située sur le côté faisant face au foyer.

Les trois petits fours à pain sont des constructions simples, en forme de fosse circulaire, avec les parois arrondies en voûte. Autant l'âtre que les parois étaient soigneusement enduits de terre glaise.

Dans l'intérieur des habitations on a découvert un grand nombre de fragments de poterie, ainsi que quelques objets et ustensiles en fer, os, terre glaise et pierre, tels que perçoirs, couteaux, aiguilliers, fusaïoles, etc.

En ce qui concerne la poterie, on a pu identifier deux espèces principales, l'une faite à la main, l'autre au tour lent. La poterie faite à la main renferme habituellement dans sa pâte des tessons pilés, parfois aussi du sable ou de menus cailloux. Les principales formes sont le bocal, le chaudron et la poêle. Les bocaux ont les épaules aplaties ou proéminentes, le corps svelte ou légèrement bombé, le rebord évasé, parfois un décor d'alvéoles ou d'encoches. Certains fragments présentent une nette tendance à l'amincissement de la base et des parois, ainsi qu'à une forme encore plus évasée du rebord. Les chaudrons sont de forme hémisphéroïdale ou tronconique et sont parfois pourvus à leur base d'un ou de plusieurs orifices. Les poêles sont de forme circulaire, avec une base très épaissie et le rebord droit ou oblique. On a découvert également quelques fragments des bords d'un foyer portatif, faits à la main d'une pâte mêlée de balle.

La seconde espèce céramique, façonnée au tour lent, n'est représentée que par quelques fragments provenant de bocaux aux épaules proéminentes, au corps bombé, au rebord fortement évasé, faits d'une pâte renfermant, outre des tessons pilés, de menus cailloux ou du sable. Ces fragments sont richement ornés de bandes de lignes incisées, horizontales ou ondoyantes.

La première espèce céramique appartient en général à la culture slave, offrant des rapprochements avec les découvertes des établissements correspondants de Sipot-Suceava, Dorobanțu-Jassy et Hlincea-Jassy. Sur la base de ces analogies, la poterie slave de Lozna peut être assignée, approximativement, à la fin du VIIe siècle. L'espèce céramique façonnée au tour lent peut être rapprochée, tant par la technique du travail et la composition de sa pâte que par ses formes, des découvertes de Miroslava-Jassy, Chiperești-Jassy et Băiceni-Pășcani, rapprochements qui permettent de l'assigner à la population autochtone.

EXPLICATION DES FIGURES

- Fig. 1. — Plan d'ensemble des fouilles de Lozna-Dorohoi.
 Fig. 2. — Plans et coupes des huttes 1-3 et 5 de l'établissement de Lozna-Dorohoi. 1 — hutte 1; 2 — hutte 2; 3 — hutte 3; 4 — hutte 5.
 Fig. 3. — Plan et coupe de la hutte 4 de l'établissement de Lozna-Dorohoi.
 Fig. 4. — Huttes 1 (2), 2 (3), 3 (4), 4 (5), 5 (1) et foyer de la hutte 4 (6).
 Fig. 5. — Vases découverts dans l'établissement de Lozna-Dorohoi.
 Fig. 6. — Fragments de poterie découverts dans les habitations de l'établissement pré-féodal de Lozna-Dorohoi.
 Fig. 7. — Poterie de facture autochtone découverte à Lozna-Dorohoi.
 Fig. 8. — Objets découverts dans l'établissement de Lozna-Dorohoi.